

Піддубна В. Ф.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ОBOB'ЯЗКУ ДЕРЖАВИ ЩОДО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛОМУ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ЗЛОЧИНУ

Згідно зі ст. 1207 ЦК запроваджено обов'язок держави відшкодувати шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, внаслідок злочину за передбачених нею обставин, якщо не встановлено особу, яка вчинила злочин, або якщо ця особа є неспроможною. Умови та порядок відшкодування державою шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, встановлюються законом.

Поява даної статті у законодавстві України пов'язана із світовими тенденціями та стандартами у питаннях відшкодування потерпілим шкоди, завданої злочином. Так, подібний обов'язок держав закріплений у багатьох міжнародних документах з цих питань, серед яких можна виділити Європейську конвенцію про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів, яка набула чинності з 1988 р. на території окремих європейських держав.

Така увага з боку міжнародного співтовариства до питань відшкодування потерпілим шкоди, завданої злочином обумовлена необхідністю додержання гарантій у сфері забезпечення прав потерпілих від злочину, врахування інтересів жертв злочину в аспекті розкриття злочину, а також процес євроінтеграції нашої держави в європейське співтовариство. Натомість, станом на сьогодні зазначена конвенція не ратифікована Україною і не набула чинності, хоча є чинною для 25 держав – членів Ради Європи. Відповідно до ст. 1 Конвенція не має прямої дії і може бути застосована виключно через приписи національного законодавства.

Згідно із ч. 2 ст. 1207 ЦК в Україні повинен бути розроблений спеціальний закон щодо компенсації державою завданої злочином шкоди. Розробка цього спеціального закону за своєю правовою суттю є новим правовим явищем, оскільки закладає принципово інші, ніж існували досі, засади відшкодування потерпілим завданої шкоди. Його прийняттю має

передувати правильне формулювання всіх існуючих проблемних питань. Зокрема, вирішенню в цьому законі мають підлягати такі питання: чи буде цей закон базуватися на публічно-правових засадах чи у вигляді приватноправового (цивільно-правового) зобов'язання; які особи можуть претендувати на виплату компенсації коштом держави; які види заподіяної шкоди та в якому обсязі буде відшкодовано потерпілим і інші.

У зв'язку з вищенаведеним, вельми актуальним є питання про правову природу зобов'язку держави відшкодувати шкоду особі завдану злочином. Це питання є дискусійним в науці цивільного права. Так, на думку вчених, розміщення норм про відшкодування шкоди знаходиться у главі 82 дає підстави стверджувати про те, що відшкодування шкоди державою заподіяною злочином реалізується в межах недоговірною зобов'язання, а за своєю юридичною природою таке зобов'язання є деліктним.

На нашу думку, розташування ст. 1207 ЦК у Гл. 82 ЦК України може бути пояснено лише загальною спрямованістю правових норм цієї глави на відшкодування потерпілим шкоди. Щодо правової природи зобов'язку держави відшкодувати шкоду потерпілому завдану злочином, то таке відшкодування не може існувати у формі цивільно-правового зобов'язання з відповідною неможливістю застосування правил ЦК щодо підстав його виникнення (ст. 11, ч. 2 ст. 509), заміни осіб у зобов'язанні (ст. ст. 512, 520), правових наслідків порушення зобов'язання (ст. 610, 611), підстав та видів відповідальності (ст. ст. 614, 540, 541, 619), врахування вини самого потерпілого (ст. ст. 617, 1193), сплати інфляційних втрат та 3% річних у разі прострочення виконання грошового зобов'язання (ч. 2 ст. 625).

Можна погодитися також з думкою про те, що компенсація шкоди державою не має розглядатися як майнова відповідальність, перекладена з особи, яка скоїла злочин на державу. Вини держави у тому що сталося немає, держава безпосередньо не наносила особі чи майну шкоду. Тому і про зобов'язання з відшкодування шкоди державою потерпілому не можна розглядати як спеціальний делікт. Спірним також є питання про відносини між державою і потерпілим як відносини про субсидіарну, допоміжну відповідальність держави. В цьому випадку логічно вести мову про те, що держава, виконуючи соціальні функції, додатково до існуючих засобів правового захисту створює жертві допоміжні, максимально привілейовані механізми усунення негативних наслідків скоєного злочину.

За своїми функціями та завданнями передбачене ст. 1207 ЦК відшкодування за рахунок держави завданої злочином шкоди є наближеним до системи соціального забезпечення і має існувати як її елемент. Вірно, що за таких умов, питання про види шкоди, її зміст та обсяг допустимої компенсації потерпілим залежить від фінансової можливості держави. Так, наприклад, згідно зі ст. 4 Європейської конвенції про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів рекомендує здійснювати компенсацію лише втраченого заробітку, витрат, пов'язаних з лікуванням, госпіталізацією і похованням, та стосовно утриманців – втрату утримання.